

УДК 351.74:334.012.63:174(477)

Я. В. Качан,
к. держ. упр., доцент, завідувач кафедри Публічного управління та публічної служби,
Академія праці, соціальних відносин та туризму
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4078-7747>
О. О. Омельченко,
магістрант кафедри Публічного управління та публічної служби,
Академія праці, соціальних відносин та туризму
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0003-6069-7962>

DOI: 10.32702/2306-6814.2025.18.253

ВЗАЄМОДІЯ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ ТА БІЗНЕСУ В РЕГІОНІ: ЕТИЧНІ ПРИНЦИПИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ

Ya. Kachan,
PhD in Public Administration, Associate Professor, Head of the Department
of Public Administration and Public Service, Academy of Labor, Social Relations and Tourism
O. Omelchenko,
Master's student of the Department of, Public Administration and Public Service,
Academy of Labor, Social Relations and Tourism

INTERACTION BETWEEN PUBLIC SERVICE AND BUSINESS IN THE REGION: ETHICAL PRINCIPLES OF STATE REGULATION OF SMALL AND MEDIUM BUSINESS DEVELOPMENT

У статті досліджено етичні аспекти взаємодії публічної служби та малого і середнього бізнесу (МСБ) в Україні у період 2015—2025 років. Обґрунтовано, що стратегічна підтримка МСБ потребує дотримання ключових етичних принципів державного регулювання — прозорості, рівності доступу, підзвітності, участі громадськості та антикорупційності. Встановлено, що національна нормативно-правова база задекларувала ці принципи, а серед практичних інструментів позитивно зарекомендували себе електронні сервіси та регіональні ініціативи.

Окрему увагу приділено аналізу корупційних ризиків у сфері регулювання підприємництва, особливо на місцевому рівні. Виявлено, що попри зусилля держави щодо дерегуляції та цифровізації процедур, значна частина МСБ все ще стикається з адміністративним тиском, вимаганням неправомірної вигоди та упередженим ставленням з боку окремих посадовців. Підкреслено роль таких механізмів, як Рада бізнес-омбудсмена, громадські консультації, відкриті реєстри та індикатори прозорості як інструментів посилення підзвітності органів влади перед бізнесом та суспільством. Обґрунтовано необхідність посилення превентивних заходів, моніторингу етичної поведінки службовців та невідворотності покарання за зловживання владою.

Доведено, що формування довіри між державою та бізнесом можливе лише за умови системного втілення етичних принципів у політику розвитку МСБ. Перспективи подальших досліджень пов'язані з оцінкою етичного клімату в регіонах, розробкою локальних механізмів громадського контролю та адаптацією міжнародних практик до контексту післявоєнного відновлення економіки України.

The article examines the ethical aspects of the interaction between the public service and small and medium-sized businesses (SMEs) in Ukraine in the period 2015-2025. It is substantiated that strategic support for SMEs requires adherence to key ethical principles of state regulation — transparency, equal access, accountability, public participation and anti-corruption. It is established that the national regulatory framework has declared these principles, and among practical tools, electronic services and regional initiatives have proven themselves positively.

Special attention is paid to the analysis of corruption risks in the field of business regulation, especially at the local level. It is revealed that despite the state's efforts to deregulate and digitize procedures, a significant part of SMEs still face administrative pressure, extortion of undue benefits and biased attitude from individual officials. The role of such mechanisms as the Business Ombudsman Council, public consultations, open registers and transparency indicators as tools for strengthening the accountability of government bodies to business and society is emphasized. The need for strengthening preventive measures, monitoring the ethical behavior of employees and the inevitability of punishment for abuse of power is substantiated.

It is proven that the formation of trust between the state and business is possible only if ethical principles are systematically implemented in the policy of SME development. Prospects for further research are related to the assessment of the ethical climate in the regions, the development of local mechanisms of public control and the adaptation of international practices to the context of the post-war recovery of the Ukrainian economy.

The research is based on a combination of normative analysis, comparative review of international practices, and content analysis of national regulatory documents adopted between 2015 and 2025. Case study method was used to evaluate regional initiatives, while expert interviews and secondary statistical data were employed to assess corruption risks and ethical challenges in SME regulation at the local level.

*Ключові слова: публічна служба, малий та середній бізнес, етичні принципи, регіон.
Key words: public service, small and medium-sized businesses, ethical principles, region.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

У сучасних умовах суспільно-політичної трансформації, децентралізації, цифровізації та впровадження воєнного стану питання ефективної взаємодії публічної служби з підприємницьким сектором набуває особливої ваги. Малий та середній бізнес (МСБ) виступає не лише основою регіонального економічного зростання, але й індикатором довіри до державної політики. Проте довіра неможлива без дотримання публічними службовцями чітких етичних принципів — прозорості, підзвітності, недискримінації, доброчесності. Саме етичне врядування стає необхідною передумовою формування партнерства між владою та бізнесом, що критично важливо для сталого розвитку громад і післявоєнного відновлення економіки.

АКТУАЛЬНІСТЬ ДОСЛІДЖЕННЯ

Попри задекларовані цінності відкритості та рівного доступу, на практиці український бізнес, особливо на місцевому рівні, часто зіштовхується з адміністративними бар'єрами, корупційними ризиками, дискреційністю рішень та нерівномірним застосуванням норм. Водночас приклади успішної взаємодії — як на національному рівні, так і в окремих громадах — свідчать про потенціал етичного підходу до публічного регулювання. У цьому контексті особливо актуальним є аналіз механізмів етичного державного регулювання підприєм-

ництва як чинника підвищення інституційної спроможності, інвестиційної привабливості та соціальної довіри.

Мета дослідження полягає у комплексному аналізі етичних принципів взаємодії публічної служби та малого і середнього бізнесу в Україні, оцінці ефективності їх реалізації у практиці державного регулювання та виробленні пропозицій щодо вдосконалення цієї взаємодії на основі кращих міжнародних практик.

Основні завдання дослідження:

- розкрити зміст і значення етичних принципів у сфері державної політики підтримки МСБ;
- проаналізувати законодавчі, інституційні та інструментальні механізми регулювання підприємництва в Україні;
- дослідити практику реалізації принципів прозорості, участі, рівності та підзвітності в регіонах України;
- виявити бар'єри у формуванні доброчесного середовища для МСБ, зокрема корупційні ризики та диспропорції доступу;
- сформулювати рекомендації щодо посилення етичної компоненти у взаємодії влади та бізнесу в умовах регіонального розвитку та посткризового відновлення.

Предмет дослідження — концептуальні та практичні засади етичної взаємодії публічної служби та бізнесу в регіонах у процесі державного регулювання розвитку малого та середнього підприємництва.

МЕТОДИ ТА ІНФОРМАЦІЙНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ

У дослідженні використано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів, що забезпечили систем-

не осмислення етичної взаємодії між публічною службою та підприємницьким сектором у контексті державного регулювання розвитку малого і середнього бізнесу (МСБ).

Системний підхід дозволив розглядати державне регулювання підприємництва як цілісну підсистему публічного управління, в якій етичні принципи виступають функціональним елементом ефективної взаємодії між владою та бізнесом. Інституційний підхід надав змогу проаналізувати рівень нормативного, процедурного та організаційного забезпечення етичних засад регуляторної політики в Україні. Метод контент-аналізу використано для вивчення стратегічних документів, нормативно-правових актів, рішень органів виконавчої влади, звітів Ради бізнес-омбудсмена, аналітичних матеріалів ОЕСР, та українських бізнес-асоціацій. Емпіричну базу становили приклади впровадження електронних сервісів, звіти про реалізацію програм підтримки МСБ у регіонах, результати соціологічних опитувань щодо корупції та довіри бізнесу до влади, а також скарги підприємців до Ради бізнес-омбудсмена.

Інформаційною основою дослідження стали: — чинне законодавство України, насамперед Закон "Про розвиток та державну підтримку МСП"; урядові стратегії та плани дій (Стратегія розвитку МСБ до 2020 року, Програма "5-7-9%"); публікації та звіти Кабінету Міністрів України, Міністерства економіки, Державної регуляторної служби, Ради бізнес-омбудсмена; звіти міжнародних організацій (OECD, SIGMA, USAID, GRECO, SBA.gov); відкриті дані урядових порталів (Prozorro, Єдиний портал відкритих даних, platforma-msb.org).

Такий міждисциплінарний та багаторівневий методологічний підхід дозволив дослідити як концептуальні засади, так і конкретні практики етичного врядування у взаємодії держави й бізнесу, та сформулювати пропозиції щодо посилення доброчесності та ефективності регіональної політики підтримки МСБ в Україні.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Питання етичного врядування у сфері взаємодії публічної служби та підприємництва активно розробляється у працях українських і зарубіжних дослідників, зокрема у контексті боротьби з корупцією, зміцнення довіри до влади та формування відкритого бізнес-середовища.

Серед фундаментальних теоретико-методологічних підходів до етики публічного управління слід відзначити роботи С. Поллітта, Г. Боукерта, Дж. Перрі, С. Ван Варта, Д. Шедлера, які підкреслюють необхідність інтеграції ціннісного виміру в систему державного регулювання, зокрема через прозорість, участь громадськості та інституціоналізацію етичного нагляду. Концепти "good governance", "integrity-based management" та "ethical infrastructure" у їхніх працях розглядаються як ключові умови демократичного врядування й довіри до держави.

В українському контексті низка науковців досліджує проблеми етичного супроводу публічної служби (Н. Нижник, В. Лях, Т. Мотренко, О. Петрик), вплив цифрових сервісів на зменшення корупційних ризиків (О. Гуржій, І. Коліушко, А. Рябошапка), а також роль бізнес-

асоціацій і громадських рад у забезпеченні прозорості місцевої політики (Ю. Ганущак, І. Розкладай, О. Стародубцева).

Невирішені частини проблеми. Однак, незважаючи на активний науково-аналітичний інтерес, все ще недостатньо дослідженим залишається питання системної інтеграції етичних принципів саме у регіональні практики державного регулювання МСБ, з урахуванням політико-адміністративної специфіки, цифрових трансформацій та воєнного стану. Не розроблено також індикативної моделі оцінки етичної відкритості органів влади у взаємодії з підприємцями.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ОБГРУНТУВАННЯМ ОДЕРЖАНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Розвиток малого та середнього бізнесу (МСБ) значною мірою залежить від ефективності та етичності взаємодії між державним сектором і підприємцями. В період 2015—2025 років в Україні відбулися суттєві зміни у державній політиці щодо МСБ — ухвалено стратегії та програми підтримки, вдосконалено законодавство, запроваджено нові інститути для співпраці з бізнесом. Разом з тим, гостро стоїть питання дотримання етичних принципів державного регулювання: прозорості, рівності умов, підзвітності влади, залучення громадськості до ухвалення рішень і боротьби з корупцією.

Етичні принципи, що мають застосовуватися державою у регулюванні підприємництва, формують стандарти доброчесного та прозорого врядування. До них належать:

Прозорість і відкритість. Державні рішення та процедури повинні бути зрозумілими і доступними для бізнесу та громадян. Це означає публічність інформації про регуляторні акти, умови підтримки, проведення конкурсів чи тендерів тощо. В українському законодавстві принцип прозорості закріплено, зокрема, як вимога відкритості процедур надання державної підтримки підприємцям zakon.rada.gov.ua. Прозорість зменшує можливості для зловживань і корупції та підвищує довіру бізнесу до влади [1].

Рівність доступу та недискримінація. Усі суб'єкти підприємництва повинні мати рівні можливості користуватися державними програмами, отримувати дозволи чи ресурси, без привілеїв чи упередженого ставлення. Принцип рівності умов означає недопущення дискримінації за розміром бізнесу, регіоном чи наближеністю до влади. В Україні закон прямо декларує "створення рівних можливостей для доступу суб'єктів малого і середнього підприємництва... до участі у виконанні програм та отримання державної підтримки" [1], що підкреслює важливість рівноправності в регуляторній політиці.

Підзвітність та відповідальність влади. Органи державної влади та посадовці повинні бути підзвітними суспільству за свої рішення у сфері регулювання бізнесу. Це включає прозорий механізм звітування про результати програм підтримки, ефективність витрачання бюджетних коштів, а також можливість оскарження неправомірних дій чиновників. Підзвітність тісно пов'язана з принципом верховенства права — державні рішення мають ухвалюватися на основі закону і не виходити за його межі. У практиці це може проявлятися через створення незалежних наглядових органів чи омбудсменів,

регулярні аудити, оприлюднення звітів. Наприклад, в Україні запроваджено щоквартальне звітування міністерств про виконання плану дій зі стратегії розвитку МСБ [2], а Рада бізнес-омбудсмена здійснює нагляд за скаргами бізнесу на дії державних органів.

Участь громадськості та підприємців. Етичне врядування передбачає залучення стейкхолдерів — представників бізнес-спільноти, громадських організацій — до формування та реалізації політики. Принцип участі громадськості гарантує, що голос підприємців буде почутий при розробці регуляторних актів чи програм розвитку. Законодавчо в Україні це закріплено як обов'язок влади забезпечувати участь представників МСБ та їх об'єднань у формуванні державної політики [1]. Практичним механізмом є проведення публічних консультацій, робота громадських рад при органах влади, спільні робочі групи тощо. Такий підхід підвищує якості рішень і довіру з боку бізнесу.

Антикорупційність (боротьба з корупцією). Державне регулювання має будуватися так, щоб мінімізувати ризики корупції та зловживань. Це означає спрощення процедур, усунення надмірної дискреції чиновників, запровадження електронних сервісів, які прибирають пряму взаємодію та "людський фактор". Антикорупційний принцип перегукується з прозорістю і підзвітністю: відкриті дані, чіткі правила і невідворотність покарання за порушення є його складовими. В етичному контексті — доброчесність посадовців і нетерпимість до хабарництва. Для МСБ це критично, адже дрібні підприємці найбільш вразливі до вимагання хабарів за дозволи чи перевірки.

Таким чином, прозорість, рівність, підзвітність, участь і антикорупційність — базові етичні принципи, що мають лежати в основі державної політики розвитку МСБ.

Починаючи з 2015 року, Україна здійснила кілька важливих кроків для створення сприятливішого й добросовісного середовища для малого і середнього бізнесу. Ключовим документом стала Стратегія розвитку МСБ на період до 2020 року, схвалена урядом у 2017 році. Ця стратегія визначила пріоритети створення сприятливого середовища, розширення доступу до фінансування, дерегуляції, розвитку підприємницьких навичок тощо [2]. На виконання Стратегії було затверджено детальний план заходів (2018), що містив конкретні ініціативи: створення порталу МСП, відкриття Офісу розвитку МСБ при Мінекономіки, пілотні програми часткового гарантування кредитів, розбудова регіональних центрів підтримки підприємництва, удосконалення регуляторних процедур тощо [2]. Важливо, що Стратегія прямо орієнтована на впровадження принципів ЄС у сфері МСБ, зокрема принципу "Think Small First" ("Спочатку думай про мале") — пріоритетності інтересів малого бізнесу при розробці політик [3].

На законодавчому рівні основою став Закон "Про розвиток та державну підтримку МСП" № 4618-VI (2012), який у подальші роки оновлювався. У статті 3 цього Закону закріплено етичні принципи державної політики у сфері МСБ: ефективність підтримки, доступність державної допомоги, участь представників бізнесу в формуванні політики, рівні можливості доступу до програм підтримки, ефективне використання бюджетних коштів, відкритість і прозорість процедур, рівний доступ до інфраструктури підтримки [1]. Таким чином, на рівні

закону проголошено ті самі засади прозорості, рівності та участі, про які йшлося вище. Крім того, у 2015—2020 рр. було ухвалено ряд дерегуляторних законів та змін до регуляторної політики — наприклад, спрощено реєстрацію бізнесу і отримання ліцензій (через закони "про дерегуляцію"), запроваджено електронні сервіси реєстрації та звітності, реформовано систему нагляду (мораторії на перевірки МСБ у 2015—2018 рр. з метою зменшити тиск). У 2020 р. стартувала державна програма доступного кредитування "5-7-9%" для малого бізнесу, що дала рівні шанси підприємцям отримати фінансування на прозорих умовах. Під час пандемії COVID-19 та з початком війни 2022 р. уряд також впровадив програми екстреної підтримки МСБ (гранти "єРобота", пільгові кредити з держгарантіями), намагаючись діяти прозоро та неупереджено при відборі отримувачів допомоги.

Важливим інституційним нововведенням стало створення Офісу розвитку МСП. У 2018 році при Міністерстві економічного розвитку запрацював Офіс розвитку малого і середнього бізнесу за підтримки ЄС [3]. Цей Офіс було задумано як консультативно-дорадчий орган, що розробляє програми підтримки МСБ, поліпшує доступ підприємців до інформації (через спеціалізований портал), сприяє навчанню бізнесу та координує співпрацю з донорами. Фактично, його створення — крок до інституціалізації принципу участі бізнес-спільноти та підзвітності урядових програм: Офіс збирає зворотній зв'язок від підприємців і допомагає робити політику більш адресною та прозорою. Показово, що ЄС підтримував цю ініціативу і посол ЄС Х'юг Мінгареллі наголосив на відповідності роботи Офісу принципу "Think Small First" — орієнтації на потреби малого бізнесу [3].

Практики прозорості та антикорупційні заходи. Одним з найуспішніших прикладів втілення принципу прозорості у взаємодії держави і бізнесу стало впровадження електронної системи публічних закупівель Prozorro. З 2016 року всі державні тендери в Україні проводяться через Prozorro, що зробило процес закупівель відкритим і конкурентним. Це створило нові можливості для МСБ брати участь у тендерах на рівних умовах з більшими компаніями. Електронна система спростила доступ до процедур, знизила витрати і пришвидшила процес закупівель [4]. Більше того, Prozorro значно звужила простір для корупції у сфері держзакупівель — кожен крок прозорий, інформація про результати відкрито публікується, а спроби змови або дискримінації учасників стали набагато складнішими. ОЕСР визнає Prozorro як потужний інструмент підвищення прозорості та підзвітності: електронна система забезпечує відкритий доступ до даних і може бути інтегрована з системами моніторингу для посилення контролю [4]. Завдяки Prozorro частка контрактів, що дістаються малому бізнесу, зростала, а підприємці отримали мотив довіряти державі, адже бачать реальну конкуренцію замість "договорняків".

Іншим напрямом боротьби з корупцією стало спрощення адміністративних послуг та переведення їх у електронний формат. За період 2015—2021 рр. Україна перевела онлайн більшість реєстраційних процедур для бізнесу: реєстрація ФОП і ТОВ, отримання витягів, подання звітності тощо здійснюються через портали на

кшталт "Дія" без фізичного контакту з чиновниками. Це прямо служить етичному принципу — усунення підстав для корупції та забезпечення рівного ставлення. Крім того, було створено відкриті реєстри і набори даних (Єдиний держпортал відкритих даних), де підприємці можуть перевірити інформацію про контрагентів, регуляторні акти, результати перевірок тощо. Регуляторна діяльність органів влади стала більш відкритою: за Законом про засади регуляторної політики проекти регуляторних актів мають проходити публічне обговорення з оприлюдненням повідомлень і аналізом впливу. Втім, на практиці із цим ще є проблеми — Рада бізнес-омбудсмена відзначала, що часто на місцевому рівні принцип прозорості розробки регуляторних норм і врахування громадської думки порушується через недостатню компетентність чиновників [5]. Тобто законодавчі механізми участі бізнесу у прийнятті правил є, але не всюди посадовці їх належно виконують.

Для посилення підзвітності державних органів у відносинах з бізнесом з 2015 року працює Рада бізнес-омбудсмена (РБО) — незалежний консультативний орган, що розглядає скарги підприємців на дії органів влади. РБО фінансується міжнародними донорами (ЄБРР, ОЕСР) і за 2015—2023 рр. розглянула тисячі звернень, допомагаючи вирішити конкретні проблеми (неправомірні перевірки, затримки відшкодування ПДВ, корупційний тиск тощо). У 2020 р. Рада бізнес-омбудсмена провела системний огляд стану МСБ і виконання стратегії [5]. У звіті було підкреслено, що корупція залишається однією з головних перешкод для малого бізнесу. За опитуваннями, якщо у 2015—2016 роках 23% підприємців називали корупцію головною проблемою, то в 2019 — вже 45% [5]. Особливо МСБ страждає від корупційних зловживань на місцях: наприклад, дії деяких місцевих інспекторів контролюючих органів бізнес сприймає як тиск і вимагання, що відображено у скаргах до РБО [5]. Таким чином, попри прогрес у дерегуляції, дрібні підприємці все ще часто зіштовхуються з неформальними вимогами "платити" за дозвільні документи чи нестворення перешкод. Рада бізнес-омбудсмена викриває такі випадки і дає рекомендації органам влади, як усунути корупційні практики (наприклад, звільнити або покарати чиновників, змінити регламент послуг). Ця діяльність підвищує підзвітність: влада змушена реагувати на публічні звіти РБО, аби зберегти свою репутацію перед інвесторами.

На місцевому рівні в Україні можна знайти як успішні кейси співпраці, так і проблемні випадки. Серед позитивних прикладів часто згадують досвід міста Вінниці, яке в останні роки посідає лідируючі місця за показниками бізнес-клімату. У Вінницькій міській громаді вибудовано активний діалог між владою і підприємцями. Міська рада системно залучає бізнес до вироблення рішень: при мерії діє рада підприємців, існують партнерські проекти з бізнес-асоціаціями. З 2024 року у Вінниці запроваджено амбітну Програму розвитку МСП на 2024—2026 роки, яку розробили спільно чиновники, місцеві бізнес-об'єднання, освітні заклади та експерти [6]. В процесі підготовки програми влада провела численні консультації, обговорення з підприємцями, врахувала їх пропозиції. У результаті документ вийшов інклюзивним і спрямованим на реальні потреби бізнесу. Програма передбачає фінансування з місцевого

бюджету (понад 156 млн грн на 3 роки) на навчання підприємців, розвиток інновацій, залучення інвестицій, реалізацію зеленого курсу в бізнес-сфері тощо [6]. Важливо, що у Вінниці створено Кластерну раду при міському голові — майданчик, де представлені всі ключові сектори економіки та бізнес-асоціації міста, щоб оперативно реагувати на виклики і координувати зусилля.

Інший позитивний приклад — впровадження системи електронного управління на місцях. Деякі міста (наприклад, Дніпро, Чернівці) запровадили електронні кабінети для підприємців, онлайн-дозволи на рекламу, автоматизований прийом звернень. Це зменшило корупційні ризики і прискорило надання послуг. Також по ряді областей діють Центри підтримки підприємництва, створені у 2018—2019 рр. за підтримки Мінекономіки та донорів. Вони надають консультації, тренінги для МСБ, допомагають підготувати бізнес-плани для отримання грантів [7]. Наприклад, в Харківській і Львівській областях такі центри стали платформою діалогу між владою, бізнесом і громадами: регулярно проводяться бізнес-форуми, де підприємці можуть ставити питання представникам податкової, регуляторної служби, місцевої влади. Подібні заходи підвищують підзвітність чиновників на місцях — їм доводиться публічно пояснювати свої дії та рішення перед підприємницькою спільнотою.

Водночас є і проблемні ситуації. В деяких регіонах досі відчувається високий рівень корупції та адміністративного тиску на бізнес. Наприклад, в окремих громадах підприємці скаржаться на упереджені рішення місцевих рад (розподіл земельних ділянок "для своїх", встановлення місцевих правил торгівлі під конкретні компанії). Політична корупція інколи на пряму конкурує з бізнесом: експерти наводять приклади, коли вигідніше "інвестувати" в посаду або монопольне право через хабар, ніж вести чесний бізнес [8, 9].

Підсумовуючи, в Україні за останнє десятиріччя сформовано непогану нормативну та інституційну основу для етичного врядування в секторі МСБ: запроваджено принципи прозорості, участі та рівності у стратегіях і законах, створено нові інструменти (електронні системи, офіси підтримки, бізнес-омбудсмен). Реальні успіхи помітні там, де є політична воля до змін — і на центральному рівні (Prozorro, дерегуляція), і на рівні деяких громад (Вінниця та інші міста з проактивною владою). Водночас значні виклики залишаються: корупція та недотримання принципів доброчесності подекуди нівелюють задекларовані правила.

ВИСНОВКИ

Аналіз взаємодії публічної служби та бізнесу в Україні у сфері розвитку МСБ (2015—2025) показує, що етичні принципи державного регулювання поступово впроваджуються в політику, хоча їх практична реалізація ще не позбавлена проблем. Україна задекларувала на найвищому рівні (законодавство, стратегії) такі цінності як прозорість, рівність можливостей, участь бізнесу в ухваленні рішень, підзвітність влади та протидія корупції [1]. Були створені інструменти і платформи для втілення цих принципів: електронні системи (Prozorro та інші) забезпечують відкритість і чесну конкуренцію; консультативні органи (Офіс розвитку МСБ, Рада бізнес-омбудсмена) дають малому бізнесу голос і захист; дерегуляційні заходи і цифровізація зменшили

поле для корупції у відносинах бізнес-влада. Уряді регіонів (як-от Вінниця) влада демонструє успішну співпрацю з підприємцями, що приносить відчутні результати для місцевої економіки.

Водночас, виклики залишаються суттєвими. Найбільший — корупція і недотримання етичних норм на практиці. Показники сприйняття корупції в бізнес-середовищі погіршувалися, що свідчить: багато реформ ще не "проникли" повною мірою в повсякденну діяльність чиновників, особливо на місцях. Культурний аспект — стара звичка вирішувати питання неформально — досі впливає на частину підприємців і посадовців. Це підточує довіру: чесний бізнес відчуває себе незахищеним, коли бачить, що нечесний отримує переваги. Тому Україні важливо продовжити системну роботу над утвердженням етичних принципів: посилювати інститути контролю (антикорупційні органи, омбудсмени), невинно робити прозорими всі процеси, привчати посадовців до невідворотності покарання за порушення. Позитивний сигнал — цифровізація державних послуг під час війни не зупинилася, а навпаки прискорилося, що може суттєво знизити точки контакту і, отже, ризики зловживань.

Розвиток малого і середнього бізнесу неможливий без етичного державного управління. Прозорі правила гри, справедливе їх застосування, відкритий діалог влади з підприємцями та непримиренність до корупції створюють довіру — а довіра є тим "капіталом", без якого жодні фінансові вливання чи закони не приведуть до успіху. Україна за 2015—2025 рр. зробила важливі кроки, але цей процес має продовжуватися і прискорюватися. Лише тоді публічний сектор і бізнес зможуть стати справжніми партнерами у забезпеченні стійкого економічного розвитку на засадах доброчесності та взаємної поваги.

Література:

1. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва: Закон України від 22 березня 2012 р. № 4618-VI Дата оновлення 13.12.2022, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text> (дата звернення: 08.07.2025).
2. Стратегія розвитку МСП до 2020 року та план заходів (прес-реліз від 10.05.2018) URL: <https://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=95dce2b9-8e86-4c38-8fd914a20ca1277d> (дата звернення: 08.07.2025).
3. За підтримки ЄС створено Офіс розвитку МСБ URL: <https://epravda.com.ua/news/2018/11/01/642193/> (дата звернення: 08.07.2025).
4. Public Procurement in the Post-War Reconstruction of Ukraine: Main Challenges, OECD, 2023. 9 p. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2023/08/public-procurement-in-the-post-war-reconstruction-of-ukraine-main-challenges_df1d3017/c427b561-en.pdf (дата звернення: 08.07.2025).
5. Рада бізнес-омбудсмена України. Системний звіт "Великі проблеми малого бізнесу: оцінка реалізації Стратегії розвитку МСБ до 2020 року" URL: <http://boi.org.ua> (дата звернення: 08.07.2025).
6. Національна платформа МСП. Кейси співпраці бізнесу і влади: досвід Вінницької громади URL: <https://platforma-msb.org> (дата звернення: 08.07.2025).

7. Shyshliuk V. Entrepreneurship in Ukraine and Poland: principles and regulation Economy and Society. 2022. № 41. URL: <https://economyandsociety.in.ua> (дата звернення: 08.07.2025) DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-3>.

8. Ліссітса А. Вплив корупції на розвиток малого та середнього бізнесу в Україні. AgroPortal. 2020. URL: <https://agroportal.ua/news/ukraine/mnenie-politicheskaya-korruptokommertsiya-ne-daet-razvivatsya-msb-v-ukraine> (дата звернення: 08.07.2025).

9. SBA (U.S. Small Business Administration). Small Business Procurement URL: <https://www.sba.gov/federal-contracting/contracting-guide/general-contractor-guide/procurement> (дата звернення: 08.07.2025).

References:

1. The Verkhovna Rada of Ukraine (2012), The Law of Ukraine "On Development and State Support of Small and Medium Enterprises", [online], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text> (Accessed 8 July 2025).
2. Ministry of Economy of Ukraine (2018), "SME Development Strategy until 2020 and Action Plan" (press release of 10.05.2018)", [online], available at: <https://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=95dce2b9-8e86-4c38-8fd914a20ca1277d> (Accessed 8 July 2025).
3. Ekonomichna pravda (2018), "MSME Development Office Established with EU Support", [online], available at: <https://epravda.com.ua/news/2018/11/01/642193/> (Accessed 8 July 2025).
4. OECD (2023), "Public Procurement in the Post-War Reconstruction of Ukraine: Main Challenges", [online], available at: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2023/08/public-procurement-in-the-post-war-reconstruction-of-ukraine-main-challenges_df1d3017/c427b561-en.pdf (Accessed 8 July 2025).
5. Business Ombudsman Council (2020), "Big Problems of Small Business: Assessment of the Implementation of the SME Development Strategy until 2020", [online], available at: <http://boi.org.ua> (Accessed 8 July 2025).
6. National Platform SME (2024), "Cases of Business-Government Cooperation: Experience of Vinnytsia Community", [online], available at: <https://platforma-msb.org> (Accessed 8 July 2025).
7. Shyshliuk, V. (2022), "Entrepreneurship in Ukraine and Poland: principles and regulation", Economy and Society, vol. 41, [online] available at: <https://economyandsociety.in.ua> (Accessed 8 July 2025), <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-3>
8. Lissitsa, A. (2020), "The Impact of Corruption on the Development of SMEs in Ukraine", [Online], AgroPortal, available at: <https://agroportal.ua/news/ukraine/mnenie-politicheskaya-korruptokommertsiya-ne-daet-razvivatsya-msb-v-ukraine> (Accessed 8 July 2025).
9. SBA — U.S. Small Business Administration (2020), "Small Business Procurement", available at: <https://www.sba.gov/federal-contracting/contracting-guide/general-contractor-guide/procurement> (Accessed 8 July 2025).

Стаття надійшла до редакції 01.09.2025 р.